

Stalin'in Tek Hayırlı İşi Ölmek Olmuştur!

- Ömrünüzün tamamını Kırım dâvâsına adadınız. Kırım millî dâvâsı sizin için neyi ifâde etmektedir?

A. Kırmoğlu- 1944 yılında halkımıza karşı büyük hak-sızlıklar yapıldı, cinayetler uygulandı. Söz konusu olan, bu millet yeryüzünde kalacak mı, kalmayacak mı dâvâsıydı. Çünkü sürgünlükte kalacak olsa millet bitmişti. İlk önce hareketlerimiz vatanımıza dönmek içindi, sonra yeniden kendi millî kültürümüze, millî kimliğimize kavuşmak mücadelesiyle hayat geçti. "Neyi ifâde eder?" Aslında bu hayatta kalmak ve kalmamak meselesiydi, burada başka tercih yoktu. Biz elimizden geleni yapmayı çalıştık.

- 1944 yılında Kırım Türklerine uygulanan "Büyük Sürgün" sırasında sanırım altı aylık bir bebektiniz. Bu sürgün, facia sizi ve ailenizi nasıl etkiledi?

A. Kırmoğlu- Altı aylık bir bebek olarak tabii aklımda bir şey kalmadı. Kırım Tatarlarının arasında, evleri-

Kırım Tatar Millî Meclisi Başkanı
Mustafa
Abdülcemil KIRIMOĞLU:

"MÜCADELEMİZ SÜRECEK"

■ Söyleşi: Sinan DEMİRTÜRK - Yafez KILIÇ

mizde bu konu sürekli konuşuldu. O zamanlarda en büyük eğlence insanların birbirlerine misafirlığe gitmeleri. Akşamları mutlaka ya komşu ya tanıdıklar birbirlerine misafirlığe giderlerdi. Ben bakardım, babam gelen misafirlerle başka konular konuşuyorsa, o insana çok fazla inanmıyor. Kırım konusunda konuşuyorsa, o kişi yakın bildiği bir insandır. Hem de çocukların yanında her şeyi açıkça konuşmuyorlardı. Bu demek değildi ki, çocuklar polise şikâyet edecekler. Çocuk sokağa çıkar birisine söyle-

yebilir, o zaman Stalin zamanı çok zor yıllardı. Ne zaman çocuklar uyuyacak, o zaman konuşuyorlardı. Ben bunu bildiğim için, uyumayarak nelerin konuşulduğunu duymaya çalışırdım. Konuşmalar, Kırım ve vatanımıza ne zaman döneceğimiz konusundaydı. Belki her ailede bu konuşmalar olmuyordu, ancak genel olarak bu konular konuşuluyordu. Ben diğer çocuklara baktığımda bir şeyi görüyordum, bizler üzerinde Sovyet propagandası etkili olmuyordu. Çünkü biz gerçek eğitimi ailelerimizden alıyorduk.

Ben bir şey hatırlıyorum, Stalin öldüğü gün, bizi okulda topladılar. "Liderimiz, büyük insan, dayımız vefat etti" dedi bir öğretmen ve sonuna kadar kelimesini bitirmeden ağlamaya başlayarak gitti. Stalin'in öldüğünde babamın ilk kelimesi; "Mihail geberdi, ya köpekleri" oldu. Ben okulda "Stalin öldü" diye ağlayan adamın peşinden gitmişim, acaba bizim önümüzde ağlamış gibi yapıyor, yalan mı söylüyor diye. Ancak bir odaya girek başımı duvarlara vurarak, gerçekte ağlıyordu. İşte propagan-

da insanların bir kısmını bu hâle getirmişti.

Hatırimda kalan olayların biride şudur; bizde liderlik yapan Reşat Bekmandetov, bir Nogay çocuğu idi, yanımıza gelerek bizlere dedi ki, “Çocuklar bakın herkes ağlıyor yalnız bizimkiler ağlamıyor, ağlamak lâzım”. Ben dedim ki, soğan getirin gözlerimize sürelim. Çünkü biz ağlamazsak, anne ve babalarımızı içeriye atabilirler. Soğan sürmeye gerek kalmadı. Çünkü ilân ettiler, üç günlük mâtem olacak diye. O kadar sevindim ki, üç gün okula gidilmeyecekti. O kadar sevindim ve dedim ki, ilk kez bir iyilik yaptın. Söylemek istediğim Kırım Tatarları hep böyle gerçekleri biliyorlardı.

Tatar Millî Hareketi!

- Kırım Türkleri başta olmak üzere, diğer Türk topluluklarına uygulanan sürgün ve politikası, bir soykırım olarak nitelendirilebilir mi?

A. Kırımoğlu- Birinci sürgün, 1937 yılında Vladivostok bölgesindeki Korelilere uygulandı. Japonlarla savaş olacaktı. Korelilerin Japonlara benzemesi sebebiyle, onları oradan sürdüler. Ben onlarla da konuşmuştum. Baykal Gölü’ne doğru giden, tren yolları vardı. Vagonlar direk gölün içerisine girerek çok fazla insanı öldürdüler. Almanları da savaşta önce sürgün ettiler. Kırım Yarımadası’ndan elli bin civarında Alman’ı sürdüler. Onlarda çok eziyet çektiler ve büyük çoğunluğu öldü. Çeçenler, İnguşlar, Karaçaylar, Balıklar onlarında kaderi aynen bizim gibi oldu. Yaptığımız araştırmalara göre, iki yıl içerisinde, 1944-1946 yılları içerisinde, halkımızın yüzde kırk altısını kaybettik. Eğer buna soykırım denilmezse, neye soykırım denilebilir bilmiyorum.

- Gençlik yıllarınızda, Kırım Tatar Millî Hareketi içerisinde yer alışınızı anlatır mısınız? Nasıl tanıdınız ve bu harekette kendinizi nasıl buldunuz?

A. Kırımoğlu- Biz Gülistan şehrinde yaşıyorduk. O zamanki ismi Mirzaçül idi. Ben üniversiteye girmek için, Taşkent’e gelmişim. Arap Dili ve Edebiyatı Fakültesi’ne girmek istemişim. Özbek Hakimov yanına geldi ve dedi ki, “Sınavları verebilirsiniz ama mezun olamayacaksınız”. Ben, “Sınavlarda başarılı olduktan sonra, neden mezun olamayayım ki” dedim.

“Yüksek puanlar alamazsınız” dedi. “Çünkü bize verilen emir var, Kırım Tatarlarını bu fakülteye almıyoruz” dedi. “Bir an önce başka üniversiteye girin” dedi. Zaman geçmişti, başka bir fakülteye girmem mümkün olmadı. Ondan sonra bir fabrikada işe girdim. Ali Şir Nevai adında orada çok büyük bir kütüphane vardı. Orada çalışanlarla bayağı samimiyetim oluşmuştu. Kütüphanede “nadir kitaplar” adında özel bir bölüm vardı. Bir gün o bölümdeyken içeriye, iki Kırım Tatarı girdi. Benim yanımda Kur’an-ı Kerim vardı ve inkılâptan önce çıkan, eski dilde, Rusça’da yazılmış kitaplar vardı. Bu çocuklar yanımda geçerken, “Bunun elindeki kitaplar Kırım hakkında acaba kimdir” dediler. Ben de Kırım Tatar dilinde konuşuyordum. Sonra içlerinden birisi, bir kitap getirdi yanına. “Bu kitap Arapça nasıl okunduğunu bilmiyoruz” dedi. Ben Tatarca konuştum. Oda Tatarca cevap verdi. Sonra dışarı çıktık. Onlar bana, “Bir gizli bir teşkilat kuruyoruz. Üniversitede okuyan gençler, fabrikalarda çalışan gençler olarak, siz Kırım tarihi ile uğraşıyorsunuz. İki hafta sonra, bir kongremiz olacak, Kırım tarihi ile ilgili bir bildiri hazırlar mısınız” dediler. Bende hazırlanarak, bildiklerimi orada sundum. Böylelikle Kırım Tatarı Gençler Teşkilatı’na katıldım. On yedi yaşındaydım, böylelikle millî hareket içerisinde yer almaya başladım.

- Fikirleriniz ve halkınıza olan sevginizin sonucunda, Sovyetler döneminde büyük zulümlere muhatap

oldunuz. Hapishane yıllarınız nerede geçti?

A. Kırımoğlu- İlk hapis Özbekistan’da, Taşkent’in dibinde bir kamp-ta oldu. Siyasî ve maddî bir suçlama yoktu ortada. Askerlikle ilgiliydi. Beni üniversiteden attılar. Sonra askere alacak oldular. Ben de; “Askere gitmeyeceğim. Benim vatanım yok, ben nereyi koruyacağım. Benim Sovyetler dışında bir düşmanın yok” dedim. Onun için bana bir buçuk yıl ceza vermişlerdi. 1963 yılında ceza kanununa bir madde eklenmişti. Sovyet rejimine karşı iftira, anti-Sovyet faaliyetler içerisinde yer almak suçlarıyla yargılandım bundan sonra. Toplam olarak yedi mahkemem oldu. On beş yıl cezaevinde kaldım. Asıl suçlamalar, Kırım Tatar sorunu ile bağlantılı idi. 1965’ten sonra, bizim millî hareketimiz, Sovyetler Birliği içerisindeki, insan hakları hareketiyle yakınlaştı. Biz aynı zamanda bütün demokrasi sorunlarına müdahil olduk. Çekoslovakya işgali, Afganistan işgali sırasında, Katoliklerin sorunları, Yahudilerin sorunları karşısında, protestolar yapıyorduk. Onlara da bizim için protesto yapıyorlardı Bu çerçevede bir birlik oluştu.

- Başlattığınız açlık grevi, Kırım dâvasının dünyada tanınmasını sağladı. Bu konudan biraz bahsedebilir miyiz?

A. Kırımoğlu- 1975 yılında benim cezam tamamlanmıştı. Bunlar yeni bir dâvâ açtılar. Kamp içerisinde mahpuslar arasında, Sovyet karşıtı protesto yapmışım. Sovyet rejimi-

ne karşı, iftira suçu işlemişim. Ondan sonra bir el yazım vardı. Kırım Tatar Millî Hareketi'nin deklarasyonu, proje gibi yazmıştım. Ama bu proje, Arap harfleriyle, lisanı da, yarı İngilizce, yarı Rusça, yarı Tatarca şifreli gibi yazılmıştı. Yalnızca kendim anlayabiliyordum. Bunlar metni araştırmaya aldılar. Omsk pedagoji üniversitesi İngilizce bölümünün dekanı İngilizcelelerini, Arapça fakültesinde de Arapçalarını tercüme ettiler. Böylelikle bu tekstin yüzde doksanını okuyabildiler. Sovyet rejimine karşı bildiri yazdı, suçlamasıyla bana yeniden dâvâ açtılar. “Siz benim kafamda olan şey için beni suçluyorsunuz, ben bu metni dağıtmadım” dedim. Ayrıca, “Sovyet rejimine karşı bir ifâde o metinde yok” dedim. Sâdece Kırım Tatarlarının sorunları ve taleplerinden bahsediyordu. 191. madde kapsamında beni mahkûm ettiler. Ben de protesto olarak, açlık grevi başlattım. Doktorlar, ölüm anı yaklaştığında, glikoz veriyorlar ya da zorla gıda takviyesi yapıyorlardı. Açlık grevi uzun bir grevdi. Bu açlık grevi tam üç yüz üç gün devam etti. Evet, bu grev çok büyük bir yankı yarattı. İnsan hakları hareketinin büyük isimleri, Saharov, Liberenko gibi isimler basın toplantıları yaptılar. Grevin yedinci ayında, annem gelmiş hapishaneye, “oğlumla görüşmek istiyorum” diyerek. Hapishane'nin müdürü aptal herif, “oğlunuz si-

zinle görüşemeyecek durumda demek yerine, oğlunuz burada yok” demiş. Annem, “Nasıl yok. Demek ki öldü” diyerek Moskova'ya gitmiş. “Yedi aydan beri açlık grevindeydi, şimdi yok diyorlar, demek ki öldü” diyerek orada görüşmeler yapmış. O zaman Saharov basın toplantısı yaparak, “ölme ihtimali var” dedi. Ben serbest kaldıktan sonra, gazeteleri bana getirdiler. İlk olarak, Londra'da Times gazetesinde çıkmış haber, orada da “ölme ihtimali var” diye yazmışlar. Bir Fransız gazetesinde de “ölme ihtimali var” diyerek yazmışlar. Ama haber Türkiye'de “öldü” olarak yazılmıştı.

Ukrayna Devleti Sözü'nü Tutmuyor!

- Sürgün sonrasında, Kırım Türkleri yerleştikleri bölgelerde hangi sorunlarla karşılaştılar?

A. Kırımoğlu- İlk önce açlık sorunu vardı. Sürgünde olan insanlara, yerleştirildikleri köy ve kasabalardan ayrılmak yasaktı. Komşu köyde olan annene babana, yakın akrabana dahi izinsiz gitmen yasaktı. Aslında hiçbir şekilde izinde vermiyorlardı. Stalin'in ölümüne kadar, Kırım Tatarlarına yedinci sınıfa kadar okula gitme izni verilmiyordu. Üniversiteye gitmek tamamıyla yasaktı. Anayasa'da ise “bütün milletlerin eşit şartlara sahip olduğu” yazılıydı. Yani ikiyüzlü bir tutum var-

dı. Bunlardan dolayı, insanlarımızın büyük çoğunluğu hayatını kaybetti. Çok zorluklar çekildi... Kolhozlarda açlık içinde zorla çalıştırılma gibi... Stalin öldükten sonra, 1956 senesinde Komünist Parti'nin 20. Kongresi oldu. Orada Stalin'in cinayetleri ortaya çıktı. Yalnız ondan sonrada biz, hiçbir zaman eşit bir halk olarak görülmedik. O zaman Çeçenlere, İnguşlara vatanlarına dönme müsaadesi verdiler. Yalnızca, Kırım Tatarları, Ahıska Türkleri ve Volga Almanlarına müsaade vermediler. İşte bundan sonra, bizim hareketimiz başladı.

- Anavatana Kırım'a dönüşten sonra, hangi sorunlarla karşı karşıya kaldınız.

A. Kırımoğlu- Bizim millî hareketimiz çok demokratikti. Hiçbir zaman zor kullanmadık. Bizim usullerimiz; Komünist Parti ileri gelenlerine mektuplar yazıyor, imza kampanyaları düzenliyorduk. İmza atmak için cesaret gerekirdi. Stalin zamanında bunlar yapılmış olsa, hemen kurşuna dizilirdiniz. Ancak Kruşçev zamanında, artık böyle şeyler yoktu. Hapse atarlardı. İşten çıkarırlardı. Komünist Parti'nin üyesiyseniz partiden çıkarılıyordunuz. Tabii millî harekete iştirak etmek demek, kariyerini tamamen durdurmak demektir. Çünkü Sovyet nezaretlerine düşmek demek, büyük sıkıntılar çekmek demektir. Ama buna bakmadan şükürler olsun, halkımızın çok büyük bir kısmı, harekete iştirak ettiler. Çok büyük bir kısmı imzalarını verdiler. 1965-1966 yıllarda, sâdece mektuplar yollamıyor, mitingler, yürüyüşler yapıyorduk. Sovyetler Birliği anayasasında da, söz özgürlüğü, miting yapma özgürlüğü gibi birkaç madde vardı. Bir şart daha vardı. Bu haklar yalnız Sovyet Sosyalist sistemini kuvvetlendirmek için kullanılabilirdi. Bizde diyorduk ki, “Evrensel insan hakları beyannamesi var, sizde bunu imzalamadınız. Onun için burada bu beyannamenin geçerli olması lâzım.” Bu özlerimize çok kızıyorlardı. Hareketimiz çok demokratik olmasına rağmen, çok insanlarımızı hapsedenlere attılar, tımarhanelere attılar, dövüyorlar, sakat bırakıyorlar, bazıları hayatlarını kaybettiler. Suslov denilen bir ideolog, Politbüro'nun, ideoloji bölümü azasıydı. Onu da bize Moskova'da söylediler. Demiş ki, “Hiçbir millet bize zarar vermemiştir, Kırım Tatarları kadar.” Çünkü biz yapılan haksızlıkları, öğreniyor ve dışarıya bildiriyorduk. Azatlık radyosu,

BBC bizim taleplerimizi Sovyet rejimine geri bildiriyorlardı. Böylelikle Sovyet rejimi büyük zararlar verildi. Onun için amansız bir mücadele oldu. Çok insanımız hayatını kaybetti.

- Döndükten sonra, sizi hangi sorunlar bekliyordu.

A. Kırimoğlu- Bakın, bizi Kırım'dan sürgün ettikleri zaman, bizim topraklarımıza Rusya'dan yoğun bir şekilde insanları getirip yerleştirildi. Aynı zamanda, Kırım Tatarları'nın ne kadar kötü insanlar oldukları, hain olduklarını anlattılar. Bu propaganda 1944 yıllarından Sovyet rejiminin yıkıldığı döneme kadar devam etti. Propaganda evlerimize yerleşen insanlar tarafından memnuniyetle karşılanıyordu. Çünkü ölüme gönderilen insanların evlerinde oturmalarına rağmen, kendilerini daha iyi hissediyorlardı. Birkaç nesil bu propaganda ile yetişti. Biz vatanımıza döndüğümüzde kimse bize "hoş geldiniz" demedi. Onlar korkuyorlardı: "Kırım Tatarları geliyor, bizi kesecekler" diye. En çok yönetimdekiler, Sovyet rejiminin üst kademesinde geçmişte bulunanlar korkuyorlardı. Çok problemler yaratılar. Gergin vaziyetler oluştu, ancak şükürler olsun, biz çatışmalara müsaade vermedik. Problemler hâlâ devam ediyor, ama eskisi gibi değil. Ama gerginlik atmosferi oluşması için çalışanların sayısı da çok fazla. Kırım'da yaşayanların büyük çoğunluğu Rus şovenisti. Yapılan sosyolojik araştırmalara göre, Rusça konuşanların, yüzde yetmiş Kırımın geleceğini Rusya içerisinde görüyorlar. Biz ise kesinlikle buna karşıyız, Kırım'ın Ukrayna içerisinde kalmasını istiyoruz. Onun için şimdi, eski düşmanlıktan ayrı olarak, buna muhalefet ediyoruz. Bundan dolayı gerginlik devam ediyor, edecek. Ama hiçbir zaman inşallah bir çatışma olmayacak.

- Kırım Türklerine âit, mülklerin geri verilmesi konusunda girişimleriniz oldu mu?

A. Kırimoğlu- Hayır, evlerimizi geri veriniz şeklinde bir talepte bulunmadık. Çünkü evlerimizi boşalttınız dediğimizde, bu insanlar nereye gidecekler. Ukrayna devleti; "Evet, Kırım Tatarlarına karşı büyük haksızlıklar oldu. Vatana geri dönmeye hakkınız var. Biz size sosyal sorunlarınızı çözmeniz için, vatana yerleştirilmeniz için yardımcı olacağız" dedi. Gerçektende her yıl belli miktarda, Ukrayna devlet bütçesine bel-

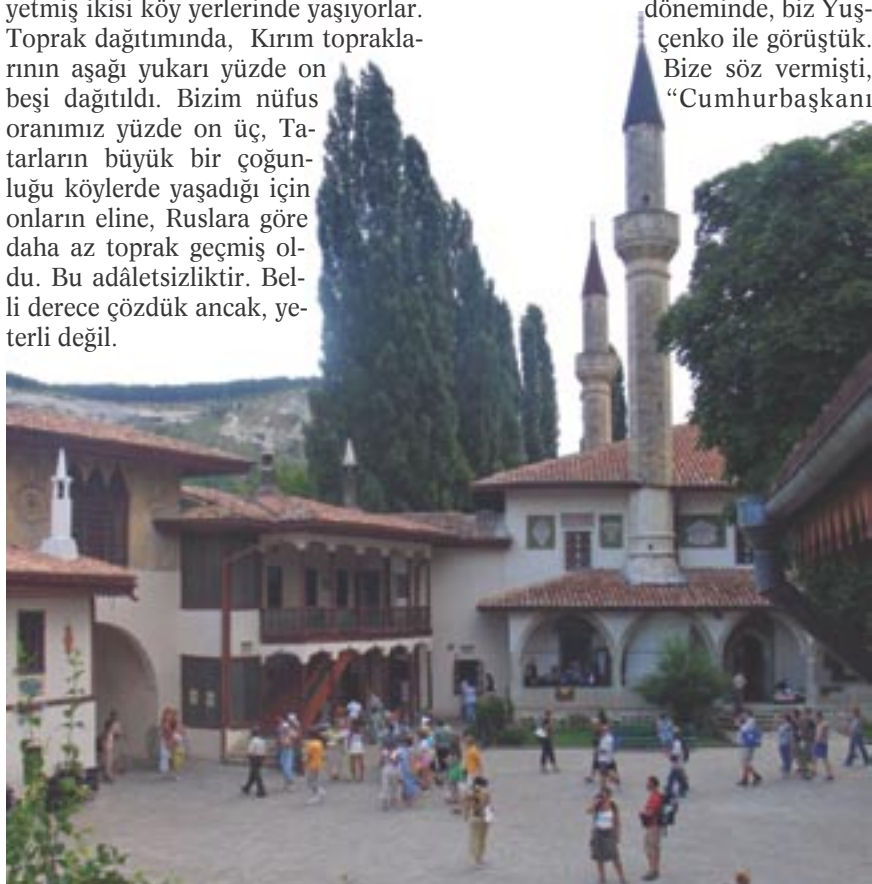
li bir ödenek konuluyor. Ayrılan para yeterli miktarda değil. Meselâ bu sene elli üç milyon Grivna ayrıldı. Dolar bazında 12-13 milyon dolar. Meselâ Avrupa standartlarına göre, bir okul kurmaya kalksanız, toplam fiyatı 4,5-5 milyon Avro civarındadır. Bu parayla okul mu kuracaksın, yol mu yapacaksın. Yeni evler mi inşa edeceksin. Ama başka yolda yok. Biz nüfusumuza göre daha fazla para verilmesi için sürekli görüşmelerde bulunuyoruz. Devletin de imkânları çok sınırlı. Ayrıca bütçeye konulan tamamıyla bize ulaşmıyor. Bu sene ne olacak belli değil. Çünkü kriz söz konusu.

Toprak konusunda halkımıza karşı büyük haksızlıklar oldu. Özelleştirme başladığı zaman, toprak kanununa göre, yalnız bu toprakta çalışan insanlar, kolhoz üyeleri özelleştirmeden yararlanabilecekti. Biz defalarca anlattık, "Kırım Tatarları'nın, Ukrayna içerisinde kolhoz üyesi olma imkânı yok, çünkü biz o yıllarda Kırım'da değildik" diye. Maddeyi değiştiremeyeceğiz ancak, biz sizin sorunlarınızı çözeceğiz. İnsanlarımız mecbur kaldı, topraklarını işgal etmeye, gerginlikler arttı. Böylelikle belli miktarda da olsa Kırım Tatarları'nın eline toprak geçti. Ama yine de yeteri kadar değildi. Tamamıyla eşitlik olmadı bu konuda. Kırım Tatarları'nın yüzde yetmiş ikisi köy yerlerinde yaşıyorlar. Toprak dağıtımında, Kırım topraklarının aşağı yukarı yüzde on beşi dağıtıldı. Bizim nüfus oranımız yüzde on üç, Tatarların büyük bir çoğunluğu köylerde yaşadığı için onların eline, Ruslara göre daha az toprak geçmiş oldu. Bu adâletsizliktir. Belli derece çözdük ancak, yeterli değil.

Kırım Türkçesi Resmî Dil Olmalı

- Hukukî ve siyasî hakların elde edilebilmesi için, hangi çalışmaları yürütüyorsunuz?

A. Kırimoğlu- Bizim talebimiz sürgün öncesindeki statümüzün geri iade edilmesidir. Sürgünden önce, Kırım Otonom Cumhuriyeti Anayasası'na göre, resmî diller, Kırım Türkçesi ve Rusça idi. 1954 yılında Sovyetler Birliği zamanında, Kırım Yarımadası Ukrayna'ya verilmişti. Tabii Kremlin'in başında bulunanlar, SSCB'nin dağılacağını bilebilseler, burayı asla Ukrayna'ya vermezdi. Şimdi eski statümüzü yeniden talep ediyoruz. Kırım, otonom bir cumhuriyet, millî muhtar bir cumhuriyet olsun. Kiev'de bunun imkânsız olduğunu söylüyor. Çünkü çoğunluk Ruslar'dan oluşuyor. "Bu talebi değerlendirsek, orada çatışmalar çıkar" diyor. İşte bu esas meselelerden birisidir. Çünkü Kırım Tatar dili resmî dil olmazsa, bu dilin yaşaması çok büyük bir problem olacak. İkincisi bugüne kadar resmen, devlet tarafından Kırım Tatarları'nın siyasî, sosyal haklarının geri verilmesi hakkında bir kanun çıkarılmadı. Daha önce parlamentodan buna benzer bir kanun geçmişti, ancak eski başkan Dujma, veto hakkını kullanarak, bu kanunu durdurdu. Yeni seçimler döneminde, biz Yuşçenko ile görüştük. Bize söz vermişti, "Cumhurbaşkanı

olduğumda o vetoyu kaldıracağım” demişti. Ancak bu durum gerçekleşmedi. Şimdi bu kanun tarafında müzakereler devam ediyor. Son görüşmemiz 3 Ağustosta oldu Cumhurbaşkanlığı ile. Tekrar söz verdi, biz yeni bir kanun projesi verdik. İşte bekliyoruz, gelecek birkaç ay içerisinde, bu kanun belki de gündeme gelebilecektir.

En Büyük Tehlike Ruslaşma

- Kırım’da çocukların ve gençlerin, anadilleri ve millî kültürleri çerçevesinde eğitim aldıkları, Türkçe ile eğitim yapan okullar var mı?

A. Kırımoglu- İşte bizi en çok rahatsız eden problemler bunlardır. Sosyal problemler zamanla çözülebilir, gaz, su, elektrik. Bizim için en önemli mesele, anadilde bir eğitim sistemi kurmak. Çocuk yuvaları anadilde olması lâzımdır. İlköğretimin anadilde olması gereklidir. Ama maalesef okullarımız yeterli değil. On beş civarında okulumuz var. Bugün yalnız on beş okulumuz var. O okullarda da altı bin civarında çocuk okumakta. Rus okullarında, fakülte ve üniversitelerde, Kırım Tatarları belli bir derecede eğitim yapıyorlar. Ama bunun bir faydası olmuyor, çünkü etrafında çocuklar Rusça konuştuğu zaman, bilgisayarın başında sen git Kırım Tatarcası öğren gel demiyorlar. Haftada belirli saatlerle bu iş olmuyor. Bu söylediğim, on beş okul da yeteri kadar kaliteli değil. Derslikler yeterli değil. Öğretmenler Kırım Tatar dilini çok iyi bilmedikleri için, yeterli olamıyorlar. Ciddi bir kadro sorunu var. Çocuklarımızın büyük çoğunluğu Rus okullarına gidiyorlar, Ruslaşma oluyor; işte beni en çok korkutan da budur.

- Kırım Tatar millî kimliğinin ve kültürünün yaşatılması için hangi çalışmalar yürütüyorsunuz?

A. Kırımoglu- Her şeyden önce yeni okulların açılması lâzım, yeni okullar açmaya çalışıyoruz. Ama demin söylediğim gibi bir okulun açılması, 5 milyon avro olduğu zaman çok zor. İkincisi elbette insanların ana dillerini bilmesi için televizyon kanalı olması lâzım. Birkaç yıl önce kanal açtık, özel bir kanal, ama o birinciden tüm Kırım’ı kapsamıyordu, yalnızca Simporofol’u alıyordu, günde iki saat yayın veriyordu, tabii bu yeterli olmuyordu. Bir radyomuz var, onun da çok eksiklikleri var. Çünkü yeterli kadrosu yok, ardı sıra bu Kırım

Tatar müziklerini alıyor, haberler yayınlanıyor. Öyle kaliteli yayınlar yok. İşte bu faaliyetleri yapıyoruz. Gazeteler, dergiler çıkartmaya çalışıyoruz. Ama insanlar ana dillerini bilmiyorlarsa yeteri kadar, o gazeteleri de okumuyorlar. Bu yüzden gazetelerimiz Rus dilinde çıkıyor. Haberleri ulaştırmak için mecburuz Rus dilinde çıkarmaya. Ama tabii ki bir iki gazetemiz anadilde çıkıyor.

- Kırım Tatarlarının yürüttüğü özerlik mücadelesinin geleceğini nasıl görüyorsunuz? Millî Otonomi hakkında kısaca bilgi verebilir misiniz?

A. Kırımoglu- Bu mücadele, devam edecek sonuna kadar. Çünkü bunsuz milletin geleceği görünmüyor. Umuyoruz belki gelecekte siyasi vaziyet değişecek. Ama burada bir problem daha var; sayımızda artış görünmüyor. Doğum oranı ölüm oranından çok da yüksek değil. Gerçi Ruslar’da ölüm oranı doğum oranından daha yüksek; onlarda biraz azalma var, ama ne onlarda yeteri kadar azalma var, ne de bizde yeteri kadar yükselme. Böyle tempoyla gidecek olsak daha yüzyıllar gerek olacak. Kırım’ın dışarısında eski SSCB içerisinde bizim tahminimize göre aşağı

ya yukarı 150 bin kadar insanımız var. Eğer onları getirmiş olsak, oran olarak yüzde 13’lerde olan durum yüzde 20’lere varacak. O zaman da durumumuz daha iyi olur. Haklarımızı korumada daha iyi mücadele edebiliriz.

Kırım Tatarları Ukrayna’nın Bütünlüğünün Teminatı!

- Kırım üzerinde, Ukrayna içerisinde Rusya’ya yakın unsurların yürüttüğü faaliyetleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Rusya Kırım meselesine nasıl bakıyor?

A. Kırımoglu- Kırım içerisinde Rusya’nın yakın unsurları, komünist Ruslar ve Kazaklar var. Ama onların aktiflikleri doğrudan doğruya Rusya’dan aldıkları desteklere bağlı. Eğer o bağlantılar durdurulsa çok aktif olacaklarına inanmıyorum. Çünkü gönülden değil bunlar. Evet, Rusların çoğunluğunda Rusya sempatisi var. Yalnız sempati de değil, çünkü onlar Rusya’dan gelmişler, orada akrabaları var, onlar Kırım Rusya’nın bir parçası olsun istiyorlar. Belli derecede biz onları anlıyoruz, ama diyoruz ki, “Siz o kadar vatanınızı seviyorsanız, alınız bavullarınızı ve yol açık, trenler yürüyor, ama siz kendi vatanınıza bizim vatanımızla beraber gitmek istiyorsunuz. Yok! Olmaz!” Maalesef Ukray-

na devleti de, ya gücü yetmiyor, ya bu yüzden Rusya ile arasının bozulmasını istemiyor, aktif olarak bunlara karşı bir şey yapılamıyor. Yakın zamanlarda birkaç Rus diplomatı sınır dışı ettiler, bazı tedbirler aldılar ama böyle kararlı tedbirler almıyor Ukrayna. Aslında bu durum Ukrayna için de büyük bir tehlike.

Aslında Kırım Yarımadası'nda Ukrayna'nın bütünlüğünü destekleyen Kırım Tatarlarından başka hiç kimse görünmüyor. Etnik Ukraynalılar var ama onların birçoğu Ruslaşmış, Ruslar gibi düşünüyorlar. Onun için Kiev'de diyorlar ki, "Gerçek Ukraynalılar, Kırım'da yalnızca Kırım Tatarları'dır". Ukrayna milliyetçileri korkarak diyorlar ki, "Allah sizi oradan eksik etmesin". Ama yeterli kadar, devletten destek alamıyoruz. Ama devlet içinde de farklı insanlar var, açıktan açığa Ukrayna devletinin düşmanları var. Rusya taraftarı partilerin sayısı çok fazladır. Cumhurbaşkanlığı seçimleri olacak, seçimin en şanslı ismi olarak görülen, açıktan açığa Rusya taraftarı, Yanukoviç biliyorsunuz. Rusya'nın da umudu, iktidara Rus taraftarı bir partinin gelmesi. Rusya Karadeniz Filosu'nun, 2017 yılından sonra da, Sivastopol'da kalmasını istiyor. Ama Karadeniz Filosu'nun orada kalması, Ukrayna Anayasası'na aykırıdır. Bir istisna olarak, 2017 yılına kadar burada kal-

ması planlanıyor. Rusya'nın şu an, fiyonun başka yere taşınması noktasında hiçbir hazırlığı yok. Çünkü büyük bir üssü, buradan çıkarmak kolay değil. Hiçbir hazırlık yapmıyorlar Çünkü umutları, siyasî vaziyetin değişmesi ve Ukrayna'da onlara yakın insanların iktidara gelmesidir.

- Kırım üzerinde devam eden, Rusya-Ukrayna gerginliği, hangi aşamada. Bu mücadele, Kırım Türklerini sizce nasıl etkileyebilir?

A. Kırimoğlu- Gerginlik vardır, bu gerginlik devam edecektir. Çünkü Rusya'nın niyetleri, amaçları bellidir. Yeniden Sovyetler dönemindeki durumun ortaya çıkmasını istiyorlar. Ukrayna Rusya için çok önemlidir. Ukrayna teslim olmuş olsa, diğer ülkeler üzerinde hâkimiyet sağlamak daha kolay olacak. Meselâ, Özbekistan, Tacikistan gibi bölgelerdeki gibi Sovyetler dağıldığında, bağımsızlık kendiliğinden ortaya çıkmış değildir Ukrayna'da. Ukraynalılar uzun yıllar, bağımsızlıkları için büyük mücadeleler verdiler. 1978 senesinde, Londra'da çıkan bir dergiyi görmüşüm. Orada deniliyordu ki, Sovyet rejimine karşı yargılanan ve hapislerde olan insanların yüzde kırkı, Ukraynalılardır. Bu insanlar gerçekte kendi bağımsızlıkları için mücadele vermiş olan bir halktır. Onun için kolaylıkla, Ukrayna'nın kendilerine Beyaz Rusya gibi uşak olmayacağını biliyorlar. En kötü tarafı, orada yapabilecekleri şey, Ukrayna'yı bölebilirler.

Çünkü Kırım, Herson, Mugansk, Danyels, gibi doğu tarafındaki bölgeler, Rus nüfusun fazla olduğu, Rus terisindeki insanların sayısının fazla olduğu bölgelerdir. Ukrayna'nın bölünme ihtimali, büyük bir korkudur. O zaman belki de bir iç savaş meydana gelebilir. Maalesef şimdi söyleniler var, bazı siyasiler atom bombasından vazgeçtikleri için pişman olduklarını söylüyorlar: "Ukrayna'da da atom bombası olsaydı, Rusya böyle davranmazdı" diyorlar. Ama eğer gerginlik artarsa, milliyetçilerin düşüncelerini biliyorum, atom bombası meselesi yeniden gündeme gelebilir. Bunu bazı siyasetçiler açıktan açığa konuşmaya başladılar: "Bunlar bize şantaj yapıyorlar, Güney Kore'de, İsrail'de nükleer silâh ovar. Rusya gibi bir komşusu varken, elli milyonluk bir millette, neden olmasın" diyorlar. Eğer Batı'dan bir baskı olup, Rusları durduramazlarsa, gerginliğin artması kaçınılmazdır.

- İsmail Gaspralı'nın "Dilde, fikirde, işte birlik" olarak tarif ettiği hedefler açısından, Türk dünyası nerede duruyor. Bu hedeflere yaklaşılabildi mi?

A. Kırimoğlu- Benim kanaatimce dilde birlik etrafında çalışmalar olabilir, işte birlik olabilir. Ama fikirde birlik kurmak çok problemlidir. Evet, en doğrusu, dilde ve işte birlik olsun. Her insan aynı şekilde düşünemez. Dil birliği olmasa dahi, Türklerin arasında ortak bir dil oluşturulabilir. Elbette herkes kendi dilini geliştirmelidirler. Ama en azından kendi aralarında konuşulurken, ortak bir lehçe kullanmalıdırlar. Bir Özbek, Bir Kazak Türk'ü ile bir araya geldiklerinde, kendi aralarında Rusça konuşuyorlar. Bu çok üzücü bir durumdur. Türkler arasında bir ortak dil, Türkiye Türkçesi kullanılabilir. Benim kanaatimce, Türk lehçeleri arasında en gelişmiş olan Türkiye Türkçesi ortak bir dilin temelini oluşturabilir.

Türkiye için 30 Okul İnşa Etmek Problem mi?

- Türk devlet ve topluluklarının, siyasî, kültürel ve ekonomik birlik-telik kurmalarını mümkün görüyor musunuz?

A. Kırimoğlu- Bu ancak Türk Cumhuriyetleri'nde demokrasinin yerleşmesiyle mümkün olabilir. Meselâ Özbekistan'da komünist rejim döneminden daha farklı uygulamalar yok. Bazı uygulamalarıyla, daha kötü vaziyette olduğu bilinmektedir. Böyle durumlarda, işbirliğinin sağlanması çok zordur. Bu konuda benim kanaatim, Türkiye Cumhuriyeti de, bağımsız Türk Cumhuriyetlerine olduğu için destek vermemelidir. İlk önce o ülkelerdeki demokratik kuvvetlerin desteklenmesi gereklidir. Evet, inanıyoruz, gelecekte bu ülkelerde, demokratik kuvvetler üstün gelerek iktidara gelecektir. Fark var tabii, tam mânâsıyla Azerbaycan'da da demokrasi yoktur. Ama Özbekistan'la mukayese etmek mümkün değil. Hiç olmazsa, orada serbestçe konuşulabiliyor. İktidara gelmemesi için antidemokratik tedbirler alınıyor, ancak Özbekistan'daki gibi, bir mânevî terör yoktur.

- Kırım Türkleri ve şahsınız için, Türkiye nasıl bir yere sahip. Türkiye Cumhuriyeti'nden beklentileriniz nelerdir?

A. Kırımoglu- Türkiye tabii, dünya üzerindeki bütün devletler içerisinde ayrı bir yere sahiptir. Birincisi dil birliği, örf ve adetlerimizin yakınlığı, aynı dine mensubuz. Yüzyıllarca Kırım Hanlığı ve Osmanlı devleti arasındaki, tarihî bağlar vardır. Bundan gayrı, Kırım Yarımadası Rusların eline geçtikten sonra, Kırım Tatarları Türkiye'ye göçtüler. Şimdi Türkiye'de bazı araştırmalara göre, altı milyon civarında Kırım Türkü var. Kırım'da yaşayan Tatarların büyük çoğunluğunun burada akrabaları vardır. Yani her bakımdan, Türkiye bizim için en yakın akraba, en yakın ülkedir. Kendi vatanımız gibi hissediyoruz. Türkiye'de Kırım'da yaşayan Tatar nüfusunun on katından daha fazla, Kırım Türkü yaşamaktadır. Onun için biz, 1991 yılında Latin alfabesine geçme kararı aldığımız zaman, yüzde yüz burada kullanılan alfabeyle bulamadık, ancak Latin alfabesini kullanmaya başlayan Türk toplulukları arasında, Türkiye Türkçesi'ne en yakın alfabe bizim alfabemizdir.

Beklentilerimiz nelerdir? Herkes ağzını açıp, "Türkiye ne verecektir derse" bu doğru değildir. Ama elbette, Türkiye Kırım Tatarları'nın problemleri karşısında dikkatli olsaydı, aslında bu Türkiye'nin de menfaatine olurdu. Çünkü bizim pozisyonumuz ne kadar kuvvetli olursa Ukrayna içerisinde, Türkiye'de o kadar kuvvetli olacak demektir. Bizim en son resmî ziyaretimizde, Sayın Recep Tayyip Erdoğan açık ve net konuştu. Kırım Tatarları Türkiye ve Ukrayna arasında bir köprüdür. Bu köprü'nün ne kadar sağlam olacağı, Kırım Tatarları'nın durumlarına bağlı. Konuşmalar yapılıyor ancak, pratik olarak ka-
naatimizde yapılanlar yeterli değildir.

Evet, meselâ bugün on beş okulumuz var, bize en azından elli okul lâzımdır. Türkiye için otuz beş okul inşa etmek bir problem mi?

- Kırım Türklerini ve Kırım'ı nasıl bir gelecek bekliyor.

A. Kırımoglu- Kırım Türklerinin geleceğini, Kırım Türklerinin davranışlarına bağlıdır. Eğer ağzımızı açıp da, "Allah verecek" dersek hiçbir şey olmayacak demektir. Biz sürgünde olduğumuz zaman, bizim hayatımız içerisinde vatanımıza döneceğimiz, Sovyetler Birliği'nin dağılacağını umut ediyorduk. Ancak bizim ömrümüzün buna yetip yetmeyeceğini bilmiyorduk. Biz elimizden geleni vatan borcumuzu yerine getireceğiz. Biz yapacağımızı yapacağız, bizim yetiştiremediklerimizi bizim evlatlarımız yapmaya devam edecek.

- Türkiye'nin yürüttüğü futbol diplomasisini ve Türkiye-Ermenistan ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

A. Kırımoglu- Ermenistan'la diplomatik ilişkiler kurulabilir, sınırlar açılabilir. Ancak belli şartlar var, bunlar Türk topraklarını işgal etmeye devam ederlerse, soykırım gibi saçma iddialarından vazgeçmezlerse, yüzlerce futbol maçı yapılsa da hiçbir netice alınamayacaktır. Onlar da artık kafalarını toplamalıdır. Gerçekten normal ilişkiler kurulmasını istiyorlarsa, üzerlerine düşeni yapmalıdırlar. Türkiye tarafından gerekli adımlar atıldı.

- Siz Rusya'da askerlik yapmaya karşı çıktınız. Amerika'da da Muhammet Ali, askerlik yapmayı reddetti. Kendinizi onunla hiç kıyasladınız mı?

A. Kırımoglu- Hayır, hiçbir zaman kıyaslamadım. Ben onun davranışlarını hiçbir zaman desteklemedim. Onun katılmayı ret ettiği savaş, komünizmle hür dünya arasındaydı. Ben olsaydım, o savaşa katılırdım.

- Doğu Türkistan ve Kırım meselesini kıyaslarsanız, hangi ortak noktalar ve farklılıklar var?

A. Kırımoglu- Onların durumu bizim durumumuzdan daha kötüdür. Maalesef onlarda, güçlü bir millî demokratik hareketleri yok. Ayrıca aralarında, Çin devletine çalışan pek çok insan var. Onun için ilk önce kendilerine sağlam bir millî hareket kurmalıdırlar. İmkânları da bulunmaktadır, diasporaları var, nüfusları da bize göre çok kalabalıktır. Rusya ile Çin arasında bir fark yok. Ancak bugün Rusya daha serbesttir. Onlar örneğin, internetten dahi faaliyetlerini serbestçe yürütemiyorlar.

- Türkiye'de hangi futbol takımını tutuyorsunuz.

A. Kırımoglu- Benim futbola karşı bir ilgim yoktur. Ancak Sovyetler zamanında, uluslararası maçlarda Rusya'nın karşısında oynayan takımları tutardım.

- Hangi tür müzikten hoşlanıyorsunuz. Hangi Türk sanatçıları dinliyorsunuz.

A. Kırımoglu- Benim koleksiyonumda, dört bin kadar, Türk müziği kaset ve CD'si var. Her geldiğimde alıyorum, bavullarım dolmuş durumda. Her tür müzik örneğinden aldım. Ama insan yaşlandıkça, daha fazla klasik müziğe yöneliyor. Türk sanat ve klasik müziğini daha çok dinliyorum.